

اندیشه سیاسی متفکران مسلمان

جلد پانزدهم

دکتر علی اکبر علیخانی

(دانشیار دانشگاه تهران)

و همکاران

پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی
وزارت فرهنگ، هنر و تفریح

اندیشه سیاسی متفکران مسلمان؛ جلد پانزدهم

علی اکبر علیخانی و همکاران

(دانشیار دانشگاه تهران)

ناشر: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

ویراستار: حبیب‌الله مهرجو

صفحه‌آرا: سمیه شاه‌علی‌زاده

طرح جلد: زهرا صفوی

لیتوگرافی: تارنگ

چاپ اول: تابستان ۱۳۹۰

تیراژ: ۲۰۰۰

قیمت هر جلد: ۸۰۰۰ تومان

قیمت دوره: ۱۴۰۰۰۰ تومان

شابک دوره: ۰ - ۷۰ - ۵۵۶۷ - ۶۰۰ - ۹۷۸ - ج ۱۵ - ۴ - ۸۵ - ۵۵۶۷ - ۶۰۰ - ۹۷۸

نشانی: تهران، خیابان پاسداران، خیابان شهید مومن نژاد (گلستان یکم)، شماره ۱۲۴، تلفن: ۲۲۵۷۰۷۷۷

سایت: www.iscs.ac.ir

پست الکترونیکی: info@iscs.ac.ir

کلیه آثار منتشره این پژوهشکده در جهت ایجاد فضای آزاد علمی و نظر شخصی نویسندگان محترم آن است و لزوماً مورد تأیید پژوهشکده نیست.

سرشناسه: علیخانی، علی اکبر، ۱۳۴۷ -

عنوان و نام پدیدآور: اندیشه سیاسی متفکران مسلمان / علی اکبر علیخانی و همکاران.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: نوزده ج.

شابک: دوره:

۰ - ۷۰ - ۵۵۶۷ - ۶۰۰ - ۹۷۸ - ج ۱۵ - ۴ - ۸۵ - ۵۵۶۷ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: اسلام و سیاست

موضوع: دانشمندان اسلامی — نظریه درباره سیاست و حکومت

موضوع: فیلسوفان اسلامی — نظریه درباره سیاست و حکومت

شناسه افزوده: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ الف۸۲/ع ۲۳۱/ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۳۳۷۴۶۳

فهرست

دیباچه پژوهشکده	بیست و یک
مقدمه	بیست و سه
محمد حمیدالله / دکتر محمدجواد جاوید	۱
احمد شقییری / محمد مالکی - دکتر ستار عودی	۲۳
فردید / زنده‌باد دکتر محمد مددپور	۴۱
علال فاسی / دکتر علی اکبر علیخانی	۸۳
طالقانی / دکتر علی شیرخانی	۱۳۱
ابوالحسن علی ندوی / دکتر محمدحسین جمشیدی	۱۸۳
صواف / دکتر مرتضی بحرانی	۲۱۷
مصطفی سیاهی / دکتر مرتضی بحرانی	۲۵۵
خلف الله / دکتر ستار عودی - هوشنگ رضایی	۲۹۷
عبدالرحمن بدوی / اصغر صادقی یکتا - دکتر ستار عودی	۳۱۱
محمد غزالی / دکتر مرتضی بحرانی	۳۳۹
توفیق شاولی / دکتر منصور میراحمدی	۳۹۳
فضل الرحمن / دکتر مریم هشتم محفوظ - هوشنگ رضایی	۴۲۱
خالد محمد خالد / دکتر مرتضی بحرانی	۴۳۹
مطهری / خسرو قبادی	۴۸۱
نمایه‌ها	۵۱۹

فهرست تفصیلی

دیاچه پژوهشکده بیست و یک

مقدمه بیست و سه

محمد حمیدالله / دکتر محمدجواد جاوید

مقدمه ۱

شرح حال ۲

۱. زندگی ۲

۲. شرایط سیاسی اجتماعی ۴

۳. آثار ۵

اندیشه سیاسی

اسلام سیاسی در اروپا ۷

۱. تقدم حقوق اسلامی بر سیاست اسلامی ۷

۲. تشکلهای دانشجویی و جنبشهای اسلامی ۸

سیاست دولت و گفتگوی غیرسیاسی با اهل کتاب ۱۰

۱. سیاست پاپ‌های مسیحی ۱۱

۲. یهودیان و اسرائیل ۱۱

۳. وضع حقوقی اهل کتاب در نظام سیاسی اسلام ۱۲

۴. شرق‌شناسی در خدمت استعمار ۱۴

تاریخ سیاسی اسلام و هرمنوتیک سیاسی ۱۴

۱. خلافت و ضرورت تأسیس نهاد دولت ۱۵

۱۶	۲. نقدی بر تفکر تفسیری حمیدالله
۱۸	جمع‌بندی
۲۰	منابع

احمد شقیوی / محمد مالکی - دکتر ستار عودی

۲۳	مقدمه
۲۴	شرح حال
۲۴	۱. زندگی
۲۶	۲. آثار
	اندیشه سیاسی
۲۷	وحدت جهان عرب
۳۲	پان عربیسم و سوسیالیسم
۳۴	اتحادیه عرب
۳۶	صهیونیسم و یهودیان
۳۸	نقش قدرت‌های بزرگ در قضیه فلسطین
۳۹	جمع‌بندی
۴۰	منابع

فریدد ازندوباد دکتر محمد مددیور

۴۱	مقدمه
۴۲	شرح حال
۴۲	۱. زندگی
۴۶	۲. شرایط سیاسی اجتماعی
۵۳	۳. آثار
	اندیشه سیاسی
۶۰	مبانی تفکر معنوی
۶۰	۱. حکمت انسی و علم الاسمای تاریخی
۶۲	۲. ادوار تاریخی و تجلی اسماء
۶۳	۲.۱. اسم متجلی در تاریخ اسلام
۶۳	۲.۲. عصر غیبت امام عصر و دوری از اسم‌الله
۶۴	۳. موافق و موافقت تاریخی
۶۴	۳.۱. حقیقت و واقعیت تاریخی
۶۵	۳.۲. حقیقت، طریقت و شریعت ادوار تاریخی
۶۵	تاریخ جدید

۶۵	۱. حقیقت تاریخ جدید
۶۸	۲. پایان تاریخ غرب
۶۹	۳. مارکسیسم و مذهب اصالت رای انتقادی
۶۹	۴. هیستوریسم، هیستوریسم و کل تاریخی
۷۰	مشروطیت و مفاهیم مدرن در سیاست جدید
۷۰	۱. مشروطه
۷۰	۲. منورالفکری اصل و اساس مشروطه
۷۱	۳. استبداد دوره قاجار و حوالت منورالفکری
۷۲	۴. تفتیش عقاید و نفی املره جدید
۷۳	۵. استبداد جدید و قدیم و مشروطه
۷۴	۶. مطبوعات سیانیت زده مشروطه
۷۴	۷. انانیت و نحنانیت در تاریخ و انسان جدید
۷۵	انقلاب حقیقی
۷۵	۱. معنی انقلاب
۷۶	۲. بحران و رهایی از فاسد و افسد
۷۶	۳. ولایت و ولایت دو انقلاب مشروطه و اسلامی
۷۶	۴. انقلاب اسلامی
۷۸	جمع بندی
۸۱	منابع
	علاال فاسی / دکتر علی اکبر علیحانی
۸۳	مقدمه
۸۴	شرح حال
۸۴	۱. زندگی
۸۵	۲. شرایط سیاسی اجتماعی
۸۷	۳. آثار
	اندیشه سیاسی
۸۸	اسلام در جهان امروز
۹۰	حقوق در اسلام
۹۱	۱. حق حیات
۹۳	۲. حق کرامت
۹۶	۳. حقوق اقلیتها در اسلام
۹۷	۴. حقوق اسلامی و غربی

۹۸	آزادی
۹۸	۱. چستی آزادی
۱۰۰	۲. آزادی عقیده و دانش
۱۰۳	۳. آزادی شهروندان
۱۰۴	۴. آزادی‌های سیاسی اجتماعی
۱۰۸	۵. آزادی در اسلام و غرب
۱۱۰	دین، دولت و حکومت
۱۱۰	۱. سیاست شرعی در اسلام
۱۱۳	۲. قانونگذاری در حکومت اسلامی
۱۱۵	۳. حکومت پیامبر اسلام ﷺ
۱۱۵	۴. صلح و خشونت در اسلام
۱۱۷	۵. مشارکت سیاسی
۱۱۹	عدالت
۱۲۰	۱. مفهوم و منشأ عدالت در اسلام
۱۲۱	۲. عدالت در روابط بین الملل
۱۲۲	نسبت دین و سیاست
۱۲۲	۱. منشأ سکولاریسم در غرب
۱۲۳	۲. سکولاریسم در اسلام
۱۲۴	۳. نفی سکولاریسم در اسلام
۱۲۶	۴. نخبگان علمی و سیاست
۱۲۷	جمع‌بندی
۱۲۹	منابع
	سید محمود طالقانی / دکتر علی شیرخانی
۱۳۱	مقدمه
۱۳۱	شرح حال
۱۳۱	۱. زندگی
۱۳۲	۲. شرایط سیاسی اجتماعی
۱۳۳	۳. آثار
	اندیشه سیاسی
۱۳۴	آزادی
۱۳۴	۱. توحید و آزادی
۱۳۶	۲. انواع آزادی

۱۳۶	۲.۱. آزادی عقیده و اندیشه
۱۳۸	۲.۲. آزادی بیان
۱۳۸	۲.۳. آزادی سیاسی
۱۳۹	استبداد
۱۴۱	۱. علل و زمینه‌های استبداد
۱۴۵	۲. عوامل باز دارنده استبداد
۱۴۸	حکومت و حاکمیت
۱۴۹	۱. سیر حاکمیت انسان
۱۵۰	۲. انواع و شکل حکومت
۱۵۴	۳. نظارت در حکومت مشروطه
۱۵۶	۴. مهمترین هدف حکومت
۱۵۹	شورا
۱۵۹	۱. ادله شورا
۱۶۴	۲. آثار سیاسی اجتماعی مشورت
۱۶۶	۳. نظام شورایی در افتا
۱۶۸	۴. نظام شورایی در جامعه
۱۶۹	۴.۱. مجلس شورا
۱۷۲	۴.۲. مشروعیت آرای نمایندگان
۱۷۳	۴.۳. شوراهای محلی
۱۷۴	۴.۴. جایگاه حزب در نظام شورایی
۱۷۷	جمع‌بندی
۱۸۱	منابع
	ابوالحسن علی ندوی / دکتر محمدحسین جمشیدی
۱۸۳	مقدمه
۱۸۴	شرح حال
۱۸۴	۱. زندگی
۱۸۶	۲. شرایط سیاسی اجتماعی
۱۸۸	۳. آثار
	اندیشه سیاسی
۱۸۹	اصول کلی
۱۹۰	مبانی نظری و کلامی
۱۹۲	بحران معاصر
۱۹۲	۱. چیستی و علل بحران

۱۹۵	۲. درمان و راه حل بحران
۱۹۸	سیاست، اسلام و سنت
۲۰۳	نظام سیاسی مطلوب
۲۰۸	حکومت اسلامی
۲۰۸	۱. شورا، بنیان خلافت و رهبری در اسلام
۲۱۱	۲. قرآن قانون حکومت اسلامی
۲۱۲	عربیت
۲۱۳	جمع بندی
۲۱۵	منابع
	صواف / دکتر مرثضی بحرانی
۲۱۷	مقدمه
۲۱۸	شرح حال
۲۱۸	۱. زندگی
۲۱۹	۲. شرایط سیاسی اجتماعی
۲۲۲	۳. آثار
	اندیشه سیاسی
۲۲۲	نوع نگرش به اسلام
۲۲۲	۱. اسلام درست و نادرست
۲۲۳	۲. دوری مسلمانان از اسلام راستین
۲۲۵	۳. سهولت اسلام
۲۲۶	حاکمیت و حکومت
۲۲۶	۱. پیوند دین و سیاست
۲۲۷	۲. امتداد حاکمیت خدا به انسان
۲۲۹	۳. حکومت در عمل (خلافت)
۲۳۰	۴. ویژگی حاکم
۲۳۵	۵. عدل و مساوات
۲۳۷	غر وحدت
۲۳۷	اسلام و چالش های بین المللی
۲۳۷	۱. جهاد
۲۳۹	۲. جزیه
۲۴۱	۳. مسئله فلسطین
۲۴۲	۴. استعمار
۲۴۲	۵. قومیت و ناسیونالیسم

۲۴۹	عر دعوت اسلامی
۲۵۰	جمع‌بندی
۲۵۲	منابع
مصطفی سباعی / دکتر مرتضی بحرانی	
۲۵۵	مقدمه
۲۵۶	شرح حال
۲۵۶	۱. زندگی
۲۵۷	۲. شرایط سیاسی اجتماعی
۲۶۱	۳. آثار
اندیشه سیاسی	
۲۶۴	اسلام و سیاست
۲۶۴	۱. اصلاحات سیاسی اجتماعی
۲۶۶	۲. الگوی حکومت اسلامی
۲۶۷	۳. استبداد سیاسی؛ معضل حکومت دینی
۲۶۸	۴. تلاش عملی برای تشکیل حکومت
۲۷۰	سوسیالیسم اسلامی
۲۷۰	۱. مبانی نظری
۲۷۱	۲. پاسخ به انتقادات
۲۷۳	۳. وجوه تمایز سوسیالیسم اسلامی
۲۷۴	الگوی عملی سوسیالیسم اسلامی
۲۷۵	۱. حقوق طبیعی و اصول اجرایی آن
۲۷۵	۱.۱. حق حیات
۲۷۷	۱.۲. حق آزادی
۲۷۸	۱.۳. حق آموزش
۲۷۸	۱.۴. حق شرافت و کرامت
۲۷۹	۱.۵. حق تملک
۲۸۳	۲. تکافل اجتماعی یا مسئولیت متقابل در اسلام
۲۸۳	۲.۱. جنبه‌های تکافل
۲۸۴	۲.۲. گروه‌های مورد تکافل
۲۸۴	۲.۳. هزینه‌ها و بودجه‌های تکافل اجتماعی
۲۸۵	۳. ضمانت‌های شرعی
۲۸۵	۳.۱. ضمانت‌های اعتقادی

۲۸۶	۳.۲. ضمانت‌های اخلاقی.
۲۸۶	۳.۳. ضمانت‌های مادی.
۲۸۶	۳.۴. ضمانت‌های تشریمی.
۲۸۷	استشراق
۲۸۷	۱. انگیزه‌ها و اهداف.
۲۸۹	۲. روش‌ها
۲۸۹	۳. یافته‌ها
۲۹۱	جمع‌بندی
۲۹۴	منابع
	خلف‌الله / دکتر ستار عودی - هوشنگ رضایی
۲۹۷	مقدمه
۲۹۸	شرح حال
۲۹۸	۱. زندگی
۳۰۰	۲. آثار
	اندیشه سیاسی
۳۰۰	رابطه بین سنت و تجدد
۳۰۱	رابطه بین اسلام و دولت
۳۰۳	گسست میان امت اسلامی و دولت دنیوی
۳۰۵	مفهوم «حکم»، «امر» و «اولوالامر»
۳۰۷	دولت فرادینی
۳۰۸	جمع‌بندی
۳۱۰	منابع
	عبدالرحمن بدوی / اصغر صادقی یکتا - دکتر ستار عودی
۳۱۱	مقدمه
۳۱۲	شرح حال
۳۱۲	۱. زندگی
۳۱۵	۲. آثار
	اندیشه سیاسی
۳۱۵	فلسفه سیاسی افلاطون.
۳۱۷	ویژگی‌های تمدن عربی
۳۲۱	نقش عرب‌ها در تکوین اندیشه عربی
۳۲۲	شخصیت
۳۲۳	آزادی

۳۲۴	تاریخ
۳۲۵	انسان‌گرایی و جایگاه آن در اندیشه عربی
۳۲۶	گرایش فلسفه سیاسی بدوی
۳۲۶	جمع‌بندی
۳۲۸	منابع

محمد غزالی / دکتر مرتضی بحرانی

۳۲۹	مقدمه
۳۲۹	شرح حال
۳۲۹	۱. زندگی
۳۳۳	۲. آثار
	اندیشه سیاسی
۳۳۴	اسلام و حکومت
۳۳۴	۱. سیاسی بودن دین اسلام
۳۳۷	۲. ماهیت، ضرورت و غایت حکومت اسلام
۳۴۰	۳. الگوی تاریخی حکومت اسلامی
۳۴۳	۴. شورا و دموکراسی
۳۴۳	۴.۱. میانی شورا
۳۴۴	۴.۲. سنت شورا و دموکراسی
۳۴۷	۵. انتقاد از حکومت
۳۴۷	۵.۱. اهمیت
۳۴۸	۵.۲. حدود
۳۵۰	۵.۳. شورش مشروط
۳۵۰	۶. مصلحت
۳۵۲	۷. جنگ و دعوت
۳۵۴	استبداد
۳۵۴	۱. نفی استبداد
۳۵۴	۲. منشأ و پیامد استبداد
۳۵۶	۳. استبداد اسلامی
۳۵۸	آزادی
۳۵۸	۱. آزادی مدنی
۳۶۰	۲. آزادی سیاسی
۳۶۱	۳. آزادی دینی

۳۶۲	۴. آزادی اندیشه
۳۶۴	جهان اسلام
۳۶۴	۱. جنبش های اسلامی
۳۶۶	۲. وحدت اسلامی
۳۶۸	۳. ناسیونالیسم
۳۷۰	۴. اسلام و غرب
۳۷۲	۵. سکولاریسم و ارتداد
۳۷۶	حقوق
۳۷۸	۱. حق حیات و امنیت جانی
۳۷۹	۲. حق تعلیم و کار
۳۸۲	۳. حق تمتع از حیات
۳۸۲	۴. حق هجرت و پناهندگی
۳۸۳	۵. حقوق زن
۳۸۷	جمع بندی
۳۹۱	منابع
	توفیق شادی / دکتر منصور میراحمدی
۳۹۳	مقدمه
۳۹۴	شرح حال
۳۹۴	۱. زندگی
۳۹۴	۲. آثار
	اندیشه سیاسی
۳۹۵	نظریه شورى الجماعه
۳۹۶	۱. شورا و نظام سیاسى اسلامى
۳۹۸	۲. مبانی شورا
۳۹۸	۲.۱. شورا در شریعت یا شریعت شورا
۴۰۱	۲.۲. شورا در حکومت یا امت شورا
۴۰۴	عناصر حکومت شورایی
۴۰۴	۱. قانون (شریعت)
۴۰۶	۲. شورا
۴۰۷	۲.۱. شورا در سطح عمومى
۴۱۰	۳. حاکم
۴۱۱	شورا و دموکراسى

شورا و ایدۀ تقریب در جهان اسلام..... ۴۱۵

جمع‌بندی..... ۴۱۷

منابع..... ۴۱۹

فضل الرحمن / دکتر مریم هشتم محفوظ - هوشنگ رضایی

مقدمه..... ۴۲۱

شرح حال..... ۴۲۲

۱. زندگی..... ۴۲۲

۲. آثار..... ۴۲۴

اندیشۀ سیاسی

اسلام در دنیای امروز..... ۴۲۶

۱. اسلام و تجدد..... ۴۲۶

۲. رویکرد بازتاب‌گرایانه به دین اسلام..... ۴۲۸

اسلام و مدرنیسم..... ۴۳۰

۱. سنت و مدرنیسم..... ۴۳۰

۲. اجتهاد و مدرنیسم..... ۴۳۰

۳. قرآن و مدرنیسم..... ۴۳۱

نظریۀ هرمنوتیکی دو حرکتی..... ۴۳۴

جمع‌بندی..... ۴۳۵

منابع..... ۴۳۸

خالد محمد خالد / دکتر مرتضی بحرانی

مقدمه..... ۴۳۹

شرح حال..... ۴۴۰

۱. زندگی..... ۴۴۰

۲. شرایط سیاسی اجتماعی..... ۴۴۱

۳. آثار..... ۴۴۵

اندیشۀ سیاسی

تفکیک دیانت و سیاست..... ۴۴۶

۱. جدال با حکومت دینی..... ۴۴۶

۲. عوامل و دلایل..... ۴۴۹

۳. طرح حکومت جایگزین..... ۴۵۲

۴. اخلاق و گفت‌وگو با دین موجود..... ۴۵۵

پیوند اسلام با سیاست..... ۴۵۸

۱. اجرای شریعت..... ۴۵۸

۴۶۰	۲. علل و دلایل
۴۶۱	۳. نقدها و پاسخ‌ها
۴۶۲	آزادی و دموکراسی
۴۶۲	۱. آزادی
۴۶۸	۲. دموکراسی
۴۷۲	جمع‌بندی
۴۷۹	منابع

مطهری/ خسرو قبادی

۴۸۱	مقدمه
۴۸۲	شرح حال
۴۸۲	۱. زندگی
۴۸۲	۲. آثار
	اندیشه سیاسی
۴۸۴	سیاست و حکومت
۴۸۴	۱. تعریف حکومت
۴۸۵	۲. ضرورت حکومت
۴۸۸	۳. حق حاکمیت
۴۹۴	۴. اسلام و سیاست
۵۰۲	نظام جمهوری اسلامی
۵۰۳	۱. عدم تعارض جمهوری اسلامی با حق حاکمیت ملی
۵۰۵	۲. معنادار نبودن جمهوری دموکراتیک اسلامی
۵۰۶	۳. ولایت فقیه انتخابی
۵۰۹	۴. رباتی سالاری
۵۱۰	آزادی
۵۱۰	۱. اهمیت آزادی
۵۱۱	۲. مصادیق آزادی
۵۱۱	۲.۱. آزادی بیان و ابراز عقاید
۵۱۲	۲.۲. آزادی احزاب و انجمن‌ها
۵۱۳	۲.۳. آزادی در انتخابات
۵۱۳	۳. محدودیت‌های آزادی
۵۱۴	۴. آزادی، عدالت و معنویت
۵۱۵	جمع‌بندی

منابع ۵۱۸

نمایه‌ها

نمایه کسان ۵۱۹

نمایه مکان‌ها ۵۲۷

نمایه موضوعی ۵۳۱

نمایه متفکران ۵۴۳

نمایه نویسندگان ۵۵۳

دیباجه پژوهشکده

لیکن چو فرو شود کسی را خورشید در پیش نهد به جای خورشید، چراغ
محصول «پژوهشی کلان» به نام اندیشه سیاسی متفکران مسلمان اکنون و سرانجام بر خوان مطالعه و استفاده
اهل دانش و فضل قرار می گیرد. اما کدام انگیزه ما را به صلاهی یاران جهت پذیرا شدن از این طعام معنوی
فرا می خواند؟ آیا اینجا و در میانه این چند جلد کتاب، محصولی درخور مخاطب و متناسب با میراث علمی
و تمدنی ما عرضه شده است؟ این پرسش را اخفی و امی نهیم و تعریضی می زنیم به وضعیتی که در آن،
پندار، گفتار و کردار ما جامه هستی به خود می گیرد و از خود می پرسیم «ما ایرانیان، اکنون کجاییم؟» البته که
ارائه پاسخ به این پرسش، در این مجال، نه در توان ماست و نه هدف ما؛ ولی این اندازه آشکار است که
ارائه پاسخ منوط به شناخت وضع تفکری است که از ذهن و زبان ما ایرانیان ساطع و جاری می شود. اینکه
وضع تفکر ما به طور عام و وضعیت تفکر سیاسی به طور خاص چگونه است، درست ایستگاه تامل ما در
طرح چنین مجموعه ای از مقالات بوده است و از میان همه مولفه های کنونی وضع معرفتی ما ایرانیان، یکی
بیش از سایر موارد، مشوق ما برای پژوهش و تالیف این مقالات شده است و آن اینکه معرفت ما - از میان
سایر شرایط - وضع گسسته ای را تجربه می کند. این مولفه ای است برآمده از پژوهش های سابق و
دغدغه های لاحق، به نحوی که تقریباً می توان گفت در خصوص آن تقریباً «اجماع معرفتی» وجود دارد. با
نگاه به گسست پیش گفته این سروده پارسی به ذهن تبادر می یابد که:

آن مصر مملکت که تو دیدی خراب شد و آن نیل مکرمت که شنیدی سراب شد
نحل از کجا چرد که گیا زهر ناب شد و آن بو تراب علم به زیر تراب شد

البته این وضع رو به سستی و ناامیدی ندارد بلکه نخست پیامد نیک آگاهی از آن گسست، خود
ایجاد انگیزه و شوق به سوی آینده ای روشن است که راه آن، کوشش جدی و صادقانه است:
اسدر این ره می تراش و می خراش تا دم آخر دمی غافل مباش

با در نظر داشت این «اصل موضوع»، اکنون روشن است که شناخت در وضعیت گسست و فراموشی تاریخ و اندیشه تاریخی و عمل برخاسته از آن، از واقعیت فاصله می‌گیرد و سرانجام هیمنه سرگرانی و خیمه سرگردانی را بر دازندگانش استوار می‌سازد به نحوی که عالم و عامل آن، چه بسا به امور غیر واقعی و تخیلی بپردازد و از زندگی عینی فاصله بگیرد؛ یا به واسطه فرو رفتن در امور بی‌سرانجام و روزمرگی فکری، از شور و شوق و حرکت بازماند؛ این در حالی است که بزرگان سنت فکری ما گوشزد کرده‌اند که راه معرفت، ممتد و پیوسته است و حتی «یقین» هم مآوایی برای سکونت نیست.

اکنون، و در شرایط گسست، «دانش سیاسی موجود» نیز مخدوش توقعات و دستخوش توهمات شده است و فاقد جوه بسیاری است که از مولفه‌های اساسی معرفت سیاسی است. به عنوان مثال، بسیار دیده می‌شود که در آنچه معرفت سیاسی می‌خوانندش، «حق یافت می‌نشود»، حتی اگر مراد از آن همه تقلا و تلاش، حق بوده باشد؛ چرا که در گام نخست، «دارنده» حق، یعنی انسان، به فراموشی سپرده شده است. این در حالی است که حق، موجب بی‌بدیل خدای رحمان به آدمیان است. در شرایط غفلت از تاریخ اندیشه، انسان‌دوستی به وضعیت بی‌توجهی به انسان مبدل می‌شود. این وضعیت، یعنی انقطاع از میراث فکری و در نتیجه آن، فراموشی انسان نژادعموم پژوهندگان ما، شمه‌ای سراسری و نعتی عالمگیر به خود گرفته است.

در این میان، «معرفت سیاسی» که خدای معارف انسانی است و «دانش هدف» می‌باشد و قرار بوده و هست که «هدف دانش» را شناسایی و تعریف و تمهید کند. در چرخه عوامل سلبی و ایجابی متعدد، بدانجا کشیده شده است که نه از همه آن اطلاعی در دست است و نه آنچه هست تماماً کارا شده است. در نتیجه می‌بینیم که آشکار و پنهان معرفت سیاسی، در بهترین حالت، و در کشاکش گرایش‌ها و گروه‌های بی‌آغاز و بی‌انجام، ندانسته به یک نفع یا گاهی ابرار تقلیل یافته است. این وضعیت برای ملتی که در سابقه‌اش به «دروغ‌سوزی» و «حق‌سازی» متصف است و در لایحه‌اش «حق و عدالت» را شعار و هدف خود قرار داده بسی سخت و تامل‌برانگیز است؛ بسیاری از جنبش‌های اجتماعی در پهنه ایران فرهنگی و در گستره تاریخ برخاسته از همین نگرانی بوده است. به نحوی که می‌توان از یک زاویه انقلاب اسلامی ایران را نیز به عنوان اعتراضی به این وضعیت خواند.

هدف از تالیف و انتشار این مجموعه، تذکره‌ای است پایدار مبنی بر «ن گسستن از کلیت سنت اندیشه، و رویگردانی از گسستی که بر ما وارد آمد، و از ما گرفت آنچه را که اکنون حسرتش را بر لب و بارش را بر دوش می‌کشیم. بنابراین اگر داد سخن می‌رود که «وضع معرفتی ما گسسته از تاریخ خود» است، بیداد سکوت نسبت به «تاریخ اندیشه بشری» را هم روا نمی‌دارد؛ البته که شرایط بومی و محلی را باید در نظر داشت، اما نکته اینجاست که در نظر داشتن اقتضائات، خود اقتضای معرفت است نه ناشی از تحمیل سیاست‌های سیاست و اقتصاد و فرهنگ. پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با احتساب یک آگاهی و یک هشدار (آگاهی در باب گسسته بودن وضع معرفت ما و هشدار در باب نگسستن از کلیت میراث فکری بشر) مجموعه نوزده جلدی اندیشه سیاسی متفکران مسلمان را تقدیم می‌دارد و معترف است که «جنتا بیضاعه مزاجه»، اما انتظار «اوف لنا الکیل» را نداریم؛ بلکه چشم به راه نقد و گفت‌وگوی شما هستیم.